

Odpočúvanie telefonických hovorov v poľskom právnom systéme

Anotácia: V článku je venovaná pozornosť právnej úprave odpočúvania v Poľskej republike. Autorka venuje pozornosť najmä odpočúvaniu mimo trestného konania. Podrobne analyzuje právnu úpravu tohto odpočúvania a oboznamuje s aktuálnymi zmenami. Pozornosť venuje aj poznatkom z aplikácie tohto inštitútu. V závere uvádza návrhy zmien *pro futuro*.

Kľúčové slová: odpočúvanie, telefonický hovor, ochrana tajomstva komunikácie, ústava, Trestný poriadok., Európsky súd pre ľudské práva, najvyšší súd.

I. Úvod

Demokratické štáty vo svojich právnych systémoch zabezpečujú svojim občanom právo na ochranu tajomstva komunikácie. Toto právo je chránené najmä Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. O význame ochrany tajomstva komunikácie napríklad v Nemecku svedčí skutočnosť, že táto ochrana je ustanovená v prvých článkoch ústavy (Grundgesetz). Článok 10¹ ústavy garantuje neporušiteľnosť tajomstva komunikácie. Avšak táto ochrana nie je absolútna a môže byť obmedzená na základe zákona. Ak obmedzenie tejto slobody slúži ochrane demokratických štruktúr štátu, môže sa zaznamenávanie komunikácie realizovať bez súhlasu osôb podrobených týmto opatreniam.

Článok 49 Ústavy Poľskej republiky určuje, že právo na ochranu tajomstva komunikácie môže byť obmedzené len spôsobom, z dôvodov a za podmienok ustanovených v zákone.

V určitých prípadoch je zásah do tajomstva komunikácie naliehavý. Vzhľadom na ohrozenie terorizmom a organizovaným zločinom je štát povinný zaistiť bezpečnosť svojich obyvateľov a verejný poriadok. Rýchlosť komunikácie a pohybu osôb významne ovplyvňuje technický pokrok. Tieto možnosti sa môžu používať zároveň s cieľom ochrany bezpečnosti štátu. Odpočúvanie a zaznamenávanie telefonických hovorov patria medzi najcitlivejšie pramene získavania dôkazov v trestnom konaní. Takéto úkony orgánov verejnej moci vyvolávajú diskusie a podozrenia, ktoré vyplývajú z utajenosti odpočúvania.

Skúsenosti súčasných demokratických štátov ukazujú, že verejná moc zodpovedná za bezpečnosť a verejný poriadok a subjekty, ktoré jej podliehajú, disponujú prostriedkami, ktorých použitie – v mene verejného poriadku – môže viesť k deštrukcii demokratických inštitúcií a obmedzeniu občianskych práv. Táto možnosť vyplýva na jednej strane z toho, že dôvernosť a nedostatok vonkajšej kontroly môže viesť k nadmernej autonomizácii alebo subjektivizácii samého cieľa takých činností a nedodržiavaniu primeranosti a miery pri zasahovaní do garantovaných práv. Verejná bezpečnosť je hodnota, ktorá v princípe ospravedlňuje situáciu, keď zákonodarca obmedzuje využívanie garantovaných práv. Je teda nevyhnutné dodržiavať úmernosť pripusteného zákroku v mene ochrany bezpečnosti a zaviesť skutočný systém dozoru nad dodržiavaním jeho primeranosti v praxi. V opačnom prípade prostriedky ochrany bezpečnosti, medzi ktoré patrí legálne odpočúvanie telefonických hovorov, samy tieto slobody ohrozujú. Sloboda a ochrana tajomstva komunikácie patria k základným ústavným pravidlám každého demokratického štátu.

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) umožňuje zásah do ochrany tajomstva korešpondencie na základe dvoch princípov: po prvé preskúmaním legálnosti vo formálnom zmysle – existencia právnych predpisov, po druhé substanciálnej legálnosti – kvality platných predpisov.

ESLP vo väčšine svojich rozsudkov z 90. rokov zisťoval porušenie čl. 8 dohovoru už na úrovni skúmania formálnej legálnosti². To priviedlo k zavedeniu významných zmien v tejto oblasti v

¹ Ústava Nemeckej spolkovéj republiky, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf> (4. marca 2012).

² Porov. GARLICKI L. Komentarz do art. 8, [v:] L. Garlicki (red.) *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka I Podstawowych Wolności. Komentarz do art. 1-18, T. I*, Warszawa 2010, s. 544.

zákonodarstve európskych štátov. Zvláštny význam mali najmä rozhodnutia ESLP vo veci Kruslin proti Francúzsku³ a Huvig proti Francúzsku (rozhodnutie zo dňa 24. 4. 1990, A. 176-B, par. 54-55)⁴, v ktorých ESLP uviedol minimálne garancie, ktoré musí obsahovať zákon (vnútroštátne právo) týkajúci sa telefonického odpočúvania, aby predchádzal zneužitiu. Z týchto dôvodov by vnútroštátne právo malo:

- definovať kategóriu osôb, voči ktorým by bolo povolené používať odpočúvanie na základe súdneho rozhodnutia, a okrem toho určiť:
- druh trestných činov, v súvislosti s ktorými by bolo možné takýto príkaz vydať,
- maximálny časový rozsah jeho používania,
- postupy pri zaznamenávaní obsahu telefonických hovorov,
- bezpečnostné prvky umožňujúce odovzdanie záznamov v neporušenom stave, ako aj prípadnú kontrolu ich obsahu zo strany sudcu alebo obhajcu,
- okolnosti, za ktorých záznamy môžu alebo musia byť zničené, najmä ak bolo trestné stíhanie zastavené alebo súd zbavil obvineného viny⁵.

Splnenie požiadaviek, ktoré stanovil ESLP vo veci Kruslin proti Francúzsku⁶ a Huvig proti Francúzsku, vyžaduje úpravu zoznamu trestných činov, v súvislosti s ktorými je odpočúvanie telefonických hovorov povolené. To sa týka jednak odpočúvania v trestnom konaní, jednak odpočúvania mimo trestného konania (ustanoveného v rámci operatívno-pátracích činností oprávnených orgánov). Berúc do úvahy rozhodnutia ESLP by sme mali akceptovať, že je neprípustné, aby vo vnútroštátnom práve chýbalo určenie okruhu trestných činov, v súvislosti s ktorými môže byť odpočúvanie telefonických hovorov použité. V prípade nesplnenia ostatných minimálnych požiadaviek uvedených ESLP – je to porušenie čl. 8 dohovoru.

II. Odpočúvanie mimo trestného konania

V poľskom právnom systéme sa odpočúvanie mimo trestného konania používa v rámci operatívno-pátracích činností na základe zvláštnych predpisov; vykonávajú ho orgány, ktoré sú na to oprávnené a sú v týchto predpisoch uvedené. Operatívno-pátracími činnosťami sú často poverené viaceré oprávnené orgány, ktoré smú používať odpočúvanie telefonických hovorov, napr. polícia, Agencja Bezpieczenstwa Wewnetrznego (Úrad vnútornej bezpečnosti), Agencja Wywiadu (Spravodajská služba), Centralne Biuro Antykorupcyjne (Ústredný protikorupčný úrad), Zandarmeria Wojskowa (Vojenská polícia), Straz Graniczna (Hraničná polícia), Wywiad Skarbowy (Finančné spravodajstvo), Sluzba Kontrwywiadu (Vojenské obranné spravodajstvo) i Sluzba Wywiadu Wojskowego (Vojenská spravodajská služba).

Odpočúvanie mimo trestného konania môže byť:

- telefonické,
- telekomunikačné, ktoré spočíva na pripojení na telekomunikačné linky rôzneho druhu alebo na určité frekvencie, a tým zisťovanie obsahu alebo zaznamenávanie všetkých odkazov a informácií v telekomunikácii (napr. telexom, elektronickou poštou),
- elektronické, ktoré spočíva v odpočúvaní hovorov a ich zaznamenávaní pomocou technických prostriedkov, nezávisle od toho, či sa konajú vo voľnom priestore alebo v miestnosti.⁷

V trestnom konaní ustanovuje podmienky odpočúvania telefonických hovorov Trestný poriadok.

Predpisy, ktoré platili v tejto oblasti do 11. júna 2011, boli považované za otáznе, pokiaľ ide o samotnú doktrínu. Najdiskutovanejšie bolo používanie odpočúvaním (počas operatívno-pátracích

³ Porov. Rozhodnutie zo dňa 24. apríla 1990, A. 176 – A [v:] Nowicki M. A. *Europejski Trybunał Praw Człowieka orzecznictwo*, T. 2, *Prawo do życia i inne prawa*, Zakamycze 2002, s. 834-838,

⁴ Ibidem, s. 862.

⁵ Ibidem, s. 860-864 a NOWICKI M. A. *Wokół Konwencji Europejskiej. Krótki komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowiek*, Zakamycze 2002, s. 282 – 283. Rovnaké stanovisko Súd zaujal vo veci Valenzuela Contrerasa proti Španielsku – rozhodnutie zo dňa 30. júla 1998, RDJ 1998 – V.

⁶ Porov. rozhodnutie zo dňa 24. apríla 1990, A. 176 – A [v:] Nowicki M. A. *Europejski Trybunał...*, s. 834-838.

⁷ MUSIALIK-DUDZIŃSKA G. *Podsluch pozaprosesowy (operacyjny) na gruncie znowelizowanej ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji*, „Przegląd Sądowy” 2004, č. 4, s. 50.

činností) získaných poznatkov (informácií) ako dôkazov, najmä voči osobe alebo trestnému činu, ktorých sa netýkalo pôvodné rozhodnutie súdu o odpočúvaní.

Významný postoj v tejto veci zaujal poľský Najvyšší súd uznesením zo dňa 26. apríla 2007⁸. Podľa názoru súdu možno za dôkazy považovať len tie, ktoré sa týkajú trestných činov, pre ktoré bolo odpočúvanie nariadené. Získané dôkazy, ktoré sa týkajú iného trestného činu alebo inej osoby, pričom tento skutok, resp. osoba neboli v rozhodnutí súdu uvedené, sa môžu použiť len pod podmienkou, že v tomto rozsahu súd vyjadrí následný súhlas; v prípade používania odpočúvania mimo trestného konania len za naliehavej situácie.

Uvedené uznesenie sa stalo predmetom odbornej polemiky⁹, ale prevažoval súhlas s názorom poľského Najvyššieho súdu, ktorý vyjadril v uvedenom rozhodnutí.¹⁰ Všeobecné súdy si osvojili názor uvedený v tomto stanovisku¹¹.

Následne zákonom zo 4. februára 2011 sa novelizoval Trestný poriadok a niektoré ďalšie zákony¹², pričom sa zaviedli významné zmeny v oblasti zabezpečovania meritórnej a skutočnej kontroly procesných úkonov súdom a prokurátorom, ako aj možnosť získania následného súhlasu na využitie materiálov z telefonického odpočúvania; boli tiež zavedené prostriedky slúžiace na ochranu práv osôb, voči ktorým bolo odpočúvanie použité. Tento zákon upravil viaceré sporné otázky, ktoré sa môžu považovať za prispôsobovanie poľského zákonodarstva požiadavkám Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Vo vzťahu k týmto zmenám možno zvýrazniť zásadu vlády práva, ktorá predpokladá, že zásah orgánov verejnej moci do práv jednotlivca by mal byť predmetom účinnej kontroly, ktorú by mali zabezpečovať súdne orgány, pretože predstavujú najlepšiu garanciu nezávislosti, nestrannosti a uplatnenia vhodnej procedúry¹³. Skoršie právne riešenia nezabezpečili účinnú kontrolu, avšak aj po zmene predpisov musíme pripustiť, že stav nie je úplne uspokojivý.

III. Zmeny v oblasti oprávnení a povinností orgánov pri použití telefonického odpočúvania mimo trestného konania

Bezpochyby najvýznamnejšou je novela zákona o prokuratúre¹⁴ (čl. 10ea), ktorá zaväzuje generálneho prokurátora každoročne predložiť v Sneme a Senáte Poľskej republiky správu o celkovom počte osôb, voči ktorým bola podaná žiadosť o nariadenie dozoru a zaznamenávania hovorov alebo žiadosť o nariadenie odpočúvania v rámci operatívno-pátracích činností. V tejto správe sa uvádza počet osôb, voči ktorým súd takto postupoval (nariadil odpočúvanie), prípadne odmietol návrh a nenariadil odpočúvanie.¹⁵

⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu z 26. apríla 2007, I KZP 6/07, OSNKW 2007, z. 5, poz. 37.

⁹ LACH A., SITKIEWICZ B., Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., sygn. I KZP 6/07, Prok. i Pr. 2007, č. 10, s. 146 a nasl. a Węglowski M. G., Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., sygn. I KZP 6/07, Prokuratura i Prawo 2009, č. 2, s. 156 a nasl.

¹⁰ Glosy: Hoc S., *Ius Novum* 2007, č. 2-3, s. 142 a n., Szumiło-Kulczycka D., *Palestra* 2008, č. 9-10, s. 303 a n., Skorupka J., *Państwo i Prawo* 2008, č. 2, s. 140 -143, Stryjewski L., *Prokurator* 2009, č. 3-4, s. 118 - 120 a Szczehowicz K., *Podsluch telefoniczny w polskim procesie karnym*, Olsztyn 2009, s. 68-70 a 102-105, Gaberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Warszawa 2010, s. 389-392, Drąjewicz D., *Zgoda następcza sądu na stosowanie kontroli operacyjnej*, Prokuratura i Prawo 2009, č. 1, s. 93 a n., Twarowski Ł., *Legalizacja i procesowe wykorzystanie podsłuchów zgromadzonych w ramach czynności operacyjno – rozpoznawczych Policji*, *Palestra* 2010, č. 9-10, Boratyńska K., *Wokół problematyki związanej z wykorzystaniem dowodowym materiałów operacyjnych* [v:] Paprzycki L., Rau Z. (red.), *Praktyczne elementy zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, Warszawa 2009, 152-153, Szczehowicz J., Dziembowski R., *Zadośćuczynienie za doznaną krzywdę przy skazaniu za przestępstwa o charakterze terrorystycznym*, [v:] Grochowski L., Letkiewicz A., Misiuk A., *Nauka o Bezpieczeństwie. Istota, przedmiot badań i kierunki rozwoju. Studia i materiały, Tom I*, Szczytno 2011, s. 446-460.

¹¹ Porov. uznesenie Apelačného súdu vo Varšave zo dňa 18. mája 2007, II AKz 288/07, Prokuratura i Prawo 2008, č. 3, poz. 15, uznesenie Apelačného súdu v Krakove zo dňa 6. novembra 2007, II AKz 528/07, KZS 2008, z. 1, poz.75, súdny rozsudok Apelačného súdu v Lubline zo dňa 18. mája 2009, II AKa 122/08, LEX č. 513128, súdny rozsudok Apelačného súdu v Białymstoku zo dňa 18. marca 2010, II AKa 18/10, OSA Białystok 2010, z. 10, poz. 132, LEX č. 577418.

¹² Dz. U. z 2011 r., č. 53, poz. 273.

¹³ Porov. Rotaru v. Rumunsko.

¹⁴ Dz. U. z 2008 r., č. 7, poz. 39 s nasl. zm.

¹⁵ Dňa 21. júna 2011 generálny prokurátor Andrzej Seremet podal maršalom Snemu a Senátu informáciu, že v roku 2010 polícia a iné oprávnené orgány žiadali o odpočúvanie 6723 osôb. Voči 6453 osobám súd nariadil odpočúvanie a zaznamenávanie hovorov alebo kontrolu počas úkonov. Súd odmietol nariadiť kontrolu počas úkonov voči 52 osobám, a na skoršej úrovni už prokurátor odmietol súhlasiť s týmito žiadosťami voči 218 osobám [v:]

Uvedená novela umožnila na jednej strane znázorniť spoločnosti škálu daného javu, na druhej strane predstavuje prostriedok ochrany pred príliš častým používaním prostriedkov tohto druhu. Predchádzajúca dôvernosť údajov často viedla niektoré orgány k neprimeranosti pri zasahovaní do garantovaných práv a slobôd jednotlivými orgánmi.

Základy procesných úkonov a zásady odpočúvania, ich opodstatnenie i legálnosť sú určené zákonmi usmerňujúcimi organizáciu, úlohy a možnosti príslušných orgánov:

- zákon zo dňa 6. apríla 1990 o Polícii¹⁶,
- zákon zo dňa 12. októbra 1990 o Strazy Granicznej (Hraničnej polícii)¹⁷,
- zákon zo dňa 28. septembra 1991 o Kontroli skarbowej (Finančnej kontrole)¹⁸,
- zákon zo dňa 24. augusta 2001 o Zandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Vojenskej polícii a vojenských poriadkových orgánoch)¹⁹,
- zákon zo dňa 24. mája 2002 o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Úrade vnútornej bezpečnosti a Spravodajskej službe)²⁰,
- zákon zo dňa 9. júna 2006 o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Ústrednom protikorupčnom úrade)²¹,
- zákon zo dňa 9. júna 2006 o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz o Służbie Wywiadu Wojskowego (Vojenskom obrannom spravodajstve a Vojenskej spravodajskej službe)²².

V súčasnosti tieto zákony obdobným spôsobom upravujú pravidlá nariadenia odpočúvania telefonických hovorov a nakladania s materiálom získaným v dôsledku použitia tohto inštitútu.

Odpočúvanie počas operatívno-pátracích činností uskutočňované na základe uvedených zákonov je nezávislé od úkonov týkajúcich sa odpočúvania a zaznamenávania telefonických hovorov podľa Trestného poriadku. Odpočúvanie telefonických hovorov pri operatívno-pátracích činnostiach môže byť nariadené pred začatím trestného konania i po jeho začatí. V týchto zákonoch sú uvedené zoznamy trestných činov, v ktorých určité služby majú právo odpočúvať, pričom tieto nie sú totožné so zoznamami trestných činov uvedenými v Trestnom poriadku.

Zoznam trestných činov, pre ktoré je možné odpočúvať, predstavuje väčšie garancie dodržiavania právnych predpisov v oblasti používania odpočúvania a súčasne sťažuje možnosť zneužívania odpočúvania. Podstatné je aj to, aby procesná kontrola nemala len abstraktnú povahu, ale v rámci možnosti bola čo najviac konkretizovaná a obmedzovala možnosti zneužívania. Toto zodpovedá aj požiadavkám, ktoré by malo spĺňať vnútroštátne právo podľa ESĽP, a najmä požiadavkám uvedeným v konaní *Kruslin proti Francúzsku*²³ a *Huvig proti Francúzsku*.

Zásah do súkromia človeka počas odpočúvania telefonických hovorov odôvodňuje jeho použitie len v prípadoch, keď použitie iných dôkazných prostriedkov bolo neúspešné alebo ak iné prostriedky nebudú účelné. V súčasnosti predpisy tzv. policajných zákonov definujú predpoklady používania procesného postupu a zvyrazňujú jeho subsidiárnu povahu. Právne predpisy dovoľujú nariadiť telefonické odpočúvanie, ak použitie iných prostriedkov bolo neúspešné alebo nebude užitočné. Orgán, ktorý žiada o nariadenie odpočúvania, je povinný preukázať, že doterajšie opatrenia boli neúspešné pri realizácii určeného cieľa alebo iné prostriedky nebudú užitočné.

Významné je to, že orgány žiadajúce nariadenie telefonického odpočúvania a predĺženie jeho používania sú povinné predložiť materiály odôvodňujúce potrebu použitia odpočúvania alebo jeho predĺženia.

Zmeny v poľskej legislatíve ustanovili postup využitia dôkazového materiálu získaného v priebehu odpočúvania telefonických hovorov. Do Trestného poriadku (čl. 237 § 8) i skoršie uvedených tzv. policajných zákonov boli doplnené právne normy, ktoré umožňujú využiť dôkazy

<http://www.tvn24.pl/0,1709427,0,1,6-5-tysiaca-osob-na-podsluchu,wiadomosc.html> (sprístupnené dňa 4. marca 2012).

¹⁶ Dz. U. z 2011 r., č. 287, poz. 1687.

¹⁷ Dz. U. z 2005 r., č. 234, poz. 1997, s nasl. zm.

¹⁸ Dz. U. z 2011 r., č. 41, poz. 214 s nasl. zm.

¹⁹ Dz. U. z 2001 r., č. 123, poz. 1353 s nasl. zm.

²⁰ Dz. U. z 2010 r., č. 29, poz. 154 s nasl. zm.

²¹ Dz. U. z 2006 r., č. 104, poz. 708 s nasl. zm.

²² Dz. U. z 2006 r., č. 104, poz. 709 s nasl. zm.

²³ Porov. rozhodnutie zo dňa 24. apríla 1990, A. 176 – A [v:] Nowicki M. A. *Europejski Trybunal...*, s. 834-838,

tohto druhu len v trestnom konaní pre trestný čin alebo daňový trestný čin, ktoré boli uvedené v zozname trestných činov. Článok 237 § 8 Trestného poriadku ustanovuje, že využitie dôkazu získaného v priebehu odpočúvania a zaznamenávania telefonických hovorov je povolené len v trestnom stíhaní pre trestný čin alebo daňový trestný čin, pre ktorý je odpočúvanie možné. Okrem toho napr. aj čl. 19 ods. 15a zákona o polícii dovoľuje využiť dôkaz získaný v priebehu dozoru počas operatívno-pátracích činností výlučne v trestnom konaní pre trestný čin alebo daňový trestný čin, voči ktorému je použitie tohto odpočúvania prípustné. Rovnaké predpisy, ktoré sa týkajú takto uvedeného dôkazového zákazu, boli zavedené v ostatných zákonoch.

Zákonodarca zaviedol tiež do Trestného poriadku a tzv. policajných zákonov inštitút „následného súhlasu“, teda súdneho súhlasu, na využitie dôkazov získaných v priebehu odpočúvania mimo trestného konania a v trestnom konaní, ktorý prevyšoval subjektový alebo predmetný rozsah odpočúvania nariadeného rozhodnutím súdu, ktorý toto odpočúvanie povolil. Bol tiež určený spôsob získania tohto následného súhlasu, lebo v minulosti rozsah využitia dôkazového materiálu získaného v priebehu procesného dozoru telefonických hovorov a spôsob získania súdneho súhlasu na rozšírenie subjektového alebo predmetného rozsahu odpočúvania spočíval na rozhodnutí Najvyššieho súdu²⁴.

Do Trestného poriadku bol doplnený nový článok 237a, ktorý umožňuje prokurátorovi požiadať o následný súhlas v situácii, keď záznamy hovorov poukazujú na skutočnosť spáchania trestného činu osobou, voči ktorej nebolo odpočúvanie nariadené. Na základe žiadosti prokurátora o vydanie následného súhlasu súd rozhodne ešte v období trvania dozoru alebo najviac v lehote do 2 mesiacov od jeho skončenia.

Zákon o polícii a ostatné zákony, ktoré dovoľujú použitie telefonického odpočúvania mimo trestného konania, tiež oprávňujú prokurátora požiadať o následný súhlas, aby mohol získané dôkazy využiť aj okrem predmetného alebo subjektového rozsahu určeného rozhodnutím súdu, ktorý rozhodol o tomto odpočúvaní. Prokurátor môže iniciovať konanie na súde, ktorý odpočúvanie nariadil, až po vyhodnotení materiálu po skončení odpočúvania, ak mu ho postúpi oprávnený orgán. Prokurátor v takomto prípade uvedenú žiadosť podá na súd do mesiaca od získania materiálu zhromaždeného v priebehu operatívno-pátracieho odpočúvania, ktorý mu bol bezodkladne postúpený orgánom a maximálne pred uplynutím 2 mesiacov od skončenia odpočúvania. Súd má na rozhodnutie určenú lehotu 14 dní odo dňa podania žiadosti prokurátorom.

Polícia alebo iný orgán musí vyhodnotiť materiál zhromaždený v priebehu telefonického odpočúvania. Ak neobsahuje dôkazy, ktoré by umožnili začať trestné konanie alebo dôkazy, ktoré by mali význam pre aktuálne prebiehajúce trestné konanie, tak tento orgán bezodkladne, protokolárne a komisionálne získaný materiál zničí. Zničením materiálu urobí orgán, ktorý žiadal nariadenie odpočúvania. Tento orgán má tiež povinnosť bezodkladne informovať prokurátora o zničení materiálu.

V prípade získania dôkazov, ktoré umožňujú začatie trestného konania alebo majú význam pre aktuálne prebiehajúce trestné konanie, policajný orgán alebo iný orgán, ktorý žiadal nariadenie dozoru, postupuje tento materiál prokurátorovi s návrhom na začatie trestného konania alebo pripojenie k materiálu aktuálne prebiehajúceho konania. V prípade postúpenia materiálu, ktorý podľa názoru prokurátora neodôvodňuje začatie prípravného konania alebo nebol užitočný v aktuálne prebiehajúcom konaní, prokurátor podáva na súd návrh na nariadenie materiál zničiť.

O rozsahu a spôsobe využitia materiálu získaného odpočúvaním rozhoduje v prípravnom konaní prokurátor. Jeho úlohou je oboznámiť sa s odpočúvanými telefonickými hovormi a následne rozhodnúť o pripustení dôkazov zo zaznamenaných telefonických hovorov a určiť, ktorý zo záznamov a v akom rozsahu môže byť využitý. Táto otázka je veľmi dôležitá – na jednej strane pre

²⁴ Uznesenie poľského Najvyššieho súdu zo dňa 26. apríla 2007 v tejto otázke bolo rozdielne hodnotené. Najvyšší súd zaujal stanovisko, že dôkazy získané v priebehu tohto odpočúvania a potvrdzujúce spáchanie týchto trestných činov, ale osobou inou, než bola uvedená v súdnom nariadení odpočúvania alebo trestných činov iných, než boli uvedené v tomto nariadení, môžu sa využiť v súdnom konaní len s vhodným použitím čl. 393 § 1 prvá veta Trestného poriadku len pod podmienkou, že bude v tejto oblasti vydaný následný súhlas s vhodným použitím predpisu o následnom súhlase súdu v prípade používania odpočúvania mimo trestného konania z dôvodu urgentnej situácie.

ochranu práva na tajomstvo komunikovania, ktoré je garantované Ústavou Poľskej republiky a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd voči osobám, ktoré často nemajú žiadnu súvislosť s vecou a volajú na odpočúvanú telefónnu stanicu, a na druhej strane – pre ďalší riadny vývoj trestného konania.

Možnosť dať súdu návrh na zničenie materiálu, ktorý nemá význam pre trestné konanie, je takisto garanciou skutočného využitia oprávnení osobami, voči ktorým boli procesné úkony zavedené, a dáva možnosť podať návrh na zničenie materiálu získaného v priebehu týchto úkonov (čl. 238 § 3 – 5 Tr. por., na ktorý sa odvolávajú tzv. policajne zákony).

Uvedenými zmenami zákonodarca nepochybne podporil dozor nad dodržiavaním povinnosti zničiť materiál z neúspešného telefonického odpočúvania, lebo všetkým oprávneným orgánom uložil povinnosť upovedomiť prokurátora o vydaní a uskutočnení nariadenia týkajúceho sa zničenia materiálu získaného v priebehu procesného dozoru, ak nariadené opatrenia nevedli k zhromaždeniu dôkazov o spáchaní trestného činu uvedeného v zozname.

Aktuálne poľské právne predpisy v oblasti odpočúvania mimo trestného konania spĺňajú požiadavky judikatúry ESĽP v značnej miere. Na druhej strane nedostatkom tejto úpravy je, že zákony neurčujú maximálnu dĺžku odpočúvania.

V súčasnosti sa napr. v zákone o polícii uvádza, že odpočúvanie môže byť nariadené maximálne na 3 mesiace. Na základe písomnej žiadosti prezidenta Policajného zboru alebo riaditeľa krajského riaditeľstva Policajného zboru podanej po predchádzajúcom písomnom súhlase príslušného prokurátora však môže krajský súd vydať rozhodnutie o jednorazovom predĺžení odpočúvania na obdobie najviac ďalších 3 mesiacov, ak dôvody dozoru nepominuli.

No v odôvodnených prípadoch (podľa čl. 19 ods. 9 tohto zákona), ak sa počas odpočúvania objavia nové okolnosti dôležité pre predchádzanie alebo zistenie trestného činu, alebo pre určenie páchatel'ov a získanie dôkazov o trestnom čine, môže krajský súd vydať rozhodnutie o odpočúvaní aj na dlhšiu dobu, a to na základe písomnej žiadosti prezidenta Policajného zboru alebo riaditeľa krajského riaditeľstva Policajného zboru podanej po predchádzajúcom písomnom súhlase príslušného prokurátora.

Rovnako ako čl. 19 ods. 9 zákona o Polícii PR aj ostatné zákony, ktoré upravujú používanie odpočúvania mimo trestného konania, určujú možnosť rozhodnúť o odpočúvaní na určitú dobu. Slová, že v odôvodnených prípadoch môže súd rozhodnúť o odpočúvaní „určitú dobu“, ktoré boli použité v týchto zákonoch, nie sú v žiadnej miere určením hraníc slobody poskytnutej moci v oblasti používania odpočúvania, teda obdobia, počas ktorého môžu orgány verejnej moci zasahovať do práva na ochranu tajomstva komunikácie. V súčasnosti môže byť odpočúvanie predĺžené napr. o mesiac, tri mesiace, rok atď. Pritom nie je dôležité, že v jednotlivých konaniach sa sudcovia budú snažiť zabezpečiť jednotlivcovi maximálnu ochranu jeho práv, lebo to by malo vyplývať priamo zo zákona.

Európsky súd pre ľudské práva upozorňoval, že slovné spojenie „v súlade so zákonom“ uvedené v čl. 8 dohovoru sa netýka len toho, aby boli tieto prípady upravené vnútroštátnym právom, ale sa týka aj kvality tohto práva – aby bolo v súlade s dohovorom. Stupeň presnosti závisí od oblasti, ktorej sa toto právo týka. V prípade, že prostriedky odpočúvania sú utajené pred osobami, ktorých sa týkajú, alebo širšou verejnosťou, je potrebné zabrániť svojvoľnému postupu orgánov verejnej moci. Z tohto dôvodu právo musí určiť s vhodnou presnosťou hranice slobody poskytnutej príslušným orgánom a spôsob jej využívania, berúc do úvahy oprávnený cieľ používania prostriedku, aby mal človek zaistenú nutnú ochranu pred svojvoľným zasahovaním²⁵.

Možno tiež spomenúť, že v konaní Valenzuela Contreras proti Španielsku z 30. júla 1998²⁶ ESĽP konštatoval, že garancie vyžadované dohovorom by mali vyplývať z právnych predpisov. Je to nevyhnutné na zaistenie predvídateľnosti právnych výsledkov. Okrem toho ESĽP v konaní

²⁵ Porov. *Klass a iní proti Nemecku* zo 6. septembra 1978; *Solver a iní proti Veľkej Británii* z 25. marca 1983; *Malone proti Veľkej Británii* z 2. augusta 1984, *Valenzuela Contreras proti Španielsku* z 30. júla 1998 [v:] NOWICKI M. A. *Europejski Trybunał...*, s. 813-830, s. 860-864.

²⁶ NOWICKI M. A. *Europejski Trybunał...*, s. 863.

Kruslin proti Francúzsku²⁷ a Huvig proti Francúzsku (uznesenie z 24. 4. 1990, A. 176-B, par. 54-55)²⁸ uviedol minimálne garancie, ktoré majú byť ustanovené v zákone (vnútroštátnom práve), ktorý sa týka telefonického odpočúvania, tak, aby chránili pred zneužívaním. Medzi garanciami uvedenými ESLP patrí aj požiadavka určenia maximálnej dĺžky odpočúvania.

Nesporne, v súčasnosti pri odpočúvaní mimo trestného konania nie je určené maximálne trvanie odpočúvania telefonických hovorov, a teda nie sú splnené minimálne podmienky vyžadované ESLP. V tomto prípade právo nespĺňa podmienku predvídateľnosti – nie je natoľko jasné, aby poskytovalo informáciu o období, počas ktorého sú orgány verejnej moci oprávnené používať odpočúvanie.

Na rozdiel od uvedených právnych predpisov možno uviesť, že Trestný poriadok obsahuje určenie maximálnej lehoty odpočúvania. Článok 238. § 1 Trestného poriadku ustanovuje, že odpočúvať a zaznamenávať telefonické hovory možno najviac 3 mesiace, pričom je umožňuje predĺženie lehoty v osobitne odôvodnených prípadoch, a to na obdobie najviac ďalších 3 mesiacov.

Z týchto dôvodov by bolo potrebné ustanoviť maximálne obdobie odpočúvania mimo trestného konania v zákonoch upravujúcich tento inštitút.

Literatúra

BORATYŃSKA K. *Wokół problematyki związanej z wykorzystaniem dowodowym materiałów operacyjnych* [w:] Paprzycki L., Rau Z. (red.), *Praktyczne elementy zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, Warszawa : Wolters Kluwer, 2009, s. 143-156, ISBN 978-83-7601-659-7.

DRAJEWICZ D. *Zgoda następcza sądu na stosowanie kontroli operacyjnej*, Prokuratura i Prawo 2009, nr 1, s. 87-101, ISSN 1233-2577.

GABERLE A. *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Warszawa : Wolters Kluwer, 2010, s. 415, ISBN 978-83-7601-994-9.

GARLICKI L. (red.) *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do art. 1-18, T. I*, Warszawa : Wydawnictwo C. H. Beck, 2010, s. 833, ISBN 978-83-255-1337-5.

HOCA S. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., sygn. I KZP 6/07, Ius Novum 2007, nr 2-3, s. 142 – 146, ISSN 1897-5577.

LACH A. SIETKEWICZ B. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., sygn. I KZP 6/07, Prokuratura i Prawo 2007, nr 10, s. 146-152, ISSN 1233-2577.

MUSIALIK-DUDZIŃSKA G. *Podśluch pozaprocesowy (operacyjny) na gruncie znowelizowanej ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji*, „Przeгляд Sądowy” 2004, Nr 4, s. 49 -64, ISSN 0867-7255.

NOWICKI M. A. *Europejski Trybunał Praw Człowieka orzecznictwo*, T. 2, *Prawo do życia i inne prawa*, Zakamycze 2002, s. 1504, ISBN 83-88551-45-0.

NOWICKI M. A. *Wokół Konwencji Europejskiej. Krótki komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowiek*, Zakamycze 2002, s. 533, ISBN 83-7333-112-3.

SKORUPKA J. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., sygn. I KZP 6/07, Państwo i Prawo 2008, nr 2, s. 140 -144, ISSN 0031-0980.

STRYJEWSKI L. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., sygn. I KZP 6/07, Prokurator 2009, nr 3-4, s. 118 – 125, ISSN 1509-149X.

SZCZECHOWICZ J. DZIEMBOWSKI R. *Zadośćuczynienie za doznaną krzywdę przy skazaniu za przestępstwa o charakterze terrorystycznym*, [w:] Grochowski L., Letkiewicz A., Misiuk A., *Nauka o Bezpieczeństwie. Istota, przedmiot badań i kierunki rozwoju. Studia i materiały, Tom I*, Szczytno 2011, s. 446-460, ISBN 978-83-7462-305-6.

²⁷ Ibidem, s. 834-838.

²⁸ Ibidem, s. 862.

SZCZECHOWICZ K. *Podśluch telefoniczny w polskim procesie karnym*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2009, s. 179, ISBN 978-83-7299-613-8.

SZUMIŁO-KULCZYCKA D., Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., sygn. I KZP 6/07, *Palestra* 2008, nr 9-10, s. 303 - 307, ISSN 0031-0344.

TWAROWSKI Ł., *Legalizacja i procesowe wykorzystanie podśluchów zgromadzonych w ramach czynności operacyjno – rozpoznawczych Policji*, *Palestra* 2010, nr 9-10, s. 573-584, ISSN 0031-0344.

WĘGŁOWSKI M. G., Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r., sygn. I KZP 6/07, *Prokuratura i Prawo* 2009, nr 2, s. 156-164, ISSN 1233–2577.

Key words: interception (eavesdropping on telephone-calls), telephone call, protection of secrecy of the communication, the Constitution, Code of Criminal Procedure, European Court of Human Rights, the Supreme Court.

Summary

In the article, significant changes in the area of interceptions of telephone calls outside criminal proceedings are described. The article includes in particular new tasks and obligations of subjects involved in the application of this institute, treatment of data collected from interception of telephone conversations, requirements for application of data as evidence within criminal proceedings and powers of subjects which carry out interceptions. Furthermore, the author paid attention to this institute from the point of view of the jurisprudence of the European Court of Human Rights. Based on its jurisprudence, the author analysed some insufficiencies of the Polish legal regulation regarding lack of specification of maximum time limit for interceptions outside criminal proceedings. Also, she proposed some changes to be made in the Polish legal regulation with the aim to contribute to the improvement of the protection of guaranteed rights of individuals in relation to the institute of interceptions.

*Krystyna Szczechowicz Ph.D.,
University of Warmia and Mazury in Olsztyn
e-mail: kristinaszczewicz@gmail.com*

Recenzent: doc. JUDr. Jozef Čentěš, PhD.